

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (FAL)

PAPILA RA 2 (P2)

HUKURI 2021

XILETELO XA MAKOREKETELO

TIMARAKA: 70

Xiletelo xa makoreketelo lexi xi na 11 wa tipheji.

XIYENGE XA A: NOVHELE

NDZI NGO TINCIKI – FA Thuketana

XIVUTISO XA 1: XIKAMBELANTWISISO

- 1.1 Ntekele a a hlongorile Rice hikuva a a bihisile emirini Khanyisa wa ka Ridonga.√√ (2)
- 1.2 A ri na rirhandzu eka ndyangu wa yena.√/ a a ri na ntwelavusiwana.√/A a twisisa swiyimo.√ (2)
- (Amukela timhaka timbirhi ntsena) (2)
- 1.3 Hi leswi ndyangu wa ka Ridonga ku ya hi Ntekele a wu ri wa vahedeni.√√ (2)
- 1.4 U hlongorile Rice loyi a nga vuya a tlumbiwa hi movha a lova.√/ U ala ku tsundzuxiwa hi nsati wa yena, loyi a n'wi holovelaka emahlweni ka vana va vona.√ / U ba Mpfuleni hi nkarhi lowu a va ri exirilweni xa ku lova ka Rice.√ (2)
- (Amukela swimbirhi ntsena.) (2)
- 1.5 Ya paluxa ku va Rice a hlundzikile√ na ku va a sola vukreste bya tata wa yena, hikuva u hlongorile Rice ekaya loko a a vona a dyohile na ku hlawulela vana va yena lomu va faneleke ku rhandza kona.√√ (3)
- 1.6 U tlumbiwile hi movha a lova.√√ (2)
- 1.7 Ku va na mahanyelo yo ka ya nga amukeleki. /C.√ (1)
- 1.8 A a dume hi ku va na bindzu ra mabazi.√ (1)
- 1.9 William i vito ra tata wa yena Ntekele, a chava leswaku a nga ta tekela mahanyelo yo biha ya tata wa yena.√√ (2)
- 1.10 A a karhathiwile hi ku lova ka Rice loyi Mpfuleni a a vula leswaku Ntekele u hoxile xandla eka rifu ra yena.√√ (2)
- 1.11 Hileswi a a ri murhangeri wa vandla ra swigevenga ra tiVultures.√√ (2)
- 1.12 Hileswi a nga swi tivi leswaku u ta fika a ku Lefty u n'wi endlile yini/ A a chava ku hlekiwa hi maphorisa hikuva Lefty a nga n'wi endlanga nchumu eka nkarhi wolowo.√√ (2)
- 1.13 U vurile leswaku u biwile hi vafana vo ka a nga va tivi leswi kombisaka leswaku a a sirhelela tata wa yena.√√ (2)
- 1.14 I Bobs.√ (1)

- 1.15 a baleka/famba ka ha ri na nkarhi.√√ (2)
- 1.16 Wu kombisa ku pfumala ku rhula evuton'wini bya yena./Wu kombisa ku hela ka rifumo na ntsako wa yena.√√ (2)
- 1.17 A nga tinyiki nkarhi wo yingisa na ku twisisa swiyimo na swilaveko swa vana va yena.√√ (2)
- 1.18 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: Ya amukeleka hikuva Ntekele a a nga ta pfumela leswaku Mpfuleni a tekana na Lefty loyi a ri xigevenga.√√√

KUMBE

A yi amukeleki hikuva a fanele ku n'wi tivisa hi ndlela leyi kombaka xichavo tanihi mutswari wa yena leswaku a ta kota ku swi katekisa.√√√

(Amukela na mavonelo man'wana lama twisisekaka.) (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA A: 35

XIYENGE XA B: NTLANGU

BYOKOTA MADLAYISANA – MM Marhanele

XIVUTISO XA 2

- 2.1 Hi le ka Mavundza.√ (1)
- 2.2 I vanghana.√ (1)
- 2.3 nimadyambu. /A.√ (1)
- 2.4 Hi leswi Mathebula a a kumile timhaka ta leswaku u rhandzana na van'wana vavanuna kutani a lava ku pfala vubihhi bya yena.√√ (2)
- 2.5 U vula leswaku ntirho wa yena wu hakela ku antswa/ wu n'wi nyika mali yo tala.√√ (2)
- 2.6 I Makhanana√ na nsati wa noni.√ (2)
- 2.7 A a chava leswaku Mathebula u ta lava ku tiva laha a yi kumeke kona.√√ (2)
- 2.8 A ku ri na ntirho wo humesa khomba endlwini.√√ (2)
- 2.9 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: Risimu a ri ta paluxa ta rirhandzu ra Makhanana na Gezani, leswi a swi ta n'wi vangela ku tenga eka nuna wa Makhanana na le ka ndhuna.√√ (2)
- 2.10 Loko a vulavula hi Mathebula u tirhisa 'xi' ematshan'wini ya 'u' leswi vulaka xilo ku kombisa ku n'wi tekela ehansi.√√ (2)
- 2.11 Endzeni ka yindlu ya Mathebula.√ (1)
- 2.12 Marito ya Mavundza ya kombisa ku va a ri na matimba ehenhla ka nsati wa yena N'wa-Rimbelule.√√ (2)
- 2.13 Tinjhovo.√ (1)
- 2.14 Mbhaha u vula Makhanana,√ nkuku u vula Gezani.√ (2)
- 2.15 I Magigwana.√ (1)
- 2.16 U endlile timhaka ta vugangu na ku tlhela a lava ku n'wi dlayisa hi ku va a lumbetiwa ku dlaya Gezani.√√ (2)
- 2.17 U rhumile tindhuna ta yena ku ya tumbelela Makhanana na Mavundza laha va tweke Makhanana a lorha a boxa leswaku ndhuna yi dlayile n'anga hi xiganama, leswi seketeleke marito ya N'wa-Rimbelule.√√ (2)

- 2.18 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: Endlelo ra yena ri kahle hikuva u hetelele a ya vona na xihundla xa Mavundza xa leswaku a a rhandzana na Makhanana.√√

KUMBE

Endlelo ra yena a ri kahle hikuva a ta va a tisirhelerile eka ku va mbhoni ya rifu ra Gezani.√√ (2)

- 2.19 U yimile hi khumbi ra yindlu ya Mathebula laha a ku ri na Makhanana na Mavundza kutani a twa leswaku 'ndhuna ya swikwenga yi fanele ku hundzisiwa emisaveni.√√ (2)

- 2.20 A ndzi ta n'wi tsundzuxa leswaku a huma eka vukati lebyi hikuva ntsako wa yena i wa nkoka ku tlula vukati lebyi a byi ri eku n'wi xaniseni.√√√ (3)

35

KU DYELA NYAMA EMATLUKENI – DJ Risenga

XIVUTISO XA 3

- 3.1 Emutini wa vona eka Siyandhani.√ (1)
- 3.2 A a va bula hi ta ku ya seketela Vukosi loko a kuma n'wana hikuva masiku ya yena se a ya ri ekusuhi.√√ (2)
- 3.3 U vilerisiwa hi timhaka ta ku biha emirini ka Vukosi leti mana wa yena a nga ti fambisiki hi mfanelo.√√ (2)
- 3.4 Hi leswi yena a a ri mudyondzisi, a ha ku huma phenxeni a a ri na mali se a tivona a antswa ku tlula nuna wa yena.√√ (2)
- 3.5 Mukamberiwa u ta nyika nkongomelo wa yena. Xik.: Ku rhangisa mali emahlweni swi dlaya vuxaka bya vanhu.√√
(Amukela na yin'wana minkongomelo leyi amukelekaka.) (2)
- 3.6 Ma'am Joyce u fikile a xava byalwa na Xilavi va nwa va pyopyiwa va rivala xikongomelo xa vona xa ku seketela Vukosi.√√ (2)
- 3.7 A swi fanelangi hikuva Vukosi na Piet a va nga si tekana.√√ (2)
- 3.8 va vulavula ngopfu timhaka ta vanhu./B.√ (1)
- 3.9 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: A ndzi ta va ndzi tekile xiboho xo fambisa mhaka leyi hi nawu, ku tivisiwa vahahani wa yena va ya eka Munene va yisa nandzu.√√
(Amukela na man'wana mavonelo lama twisisekaka.) (2)
- 3.10 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: A ndzi titwi kahle, hikuva u ya eKrematart handle ka mpfumelelo wa nuna wa yena, a tlhela a fika a nwa byalwa a pyopyiwa emahlweni ka Piet.√√ (2)
- 3.11 I munghana wa Ma'am Joyce√, a a tirha etihofisini ta mfumo.√ (2)
- 3.12 Ma'am Joyce a ambarile buruku ro n'wi manya, Xilavi yena a ambarile rhoko yo n'wi manya yi tlhela yi humesa na mavele leswi a swi nga amukeleki.√√ (2)
- 3.13 Vhakisa.√ (1)
- 3.14 Ma'am Joyce a a xixima mukon'wana, hikuva hi ku ya hi xintu a va fanelangi ku hlamulana.√√ (2)

- 3.15 Ma'am Joyce u lava ku tekiwa a ri munhu loyi a hloniphaka hi ku landzelela maendlelo ya ndhavuko ya ku ka a nga hlamulani na mukon'wana, leswi swi kanetanaka na swiendlo na maambalelo ya yena.√√ (2)
- 3.16 Hikuva a nga twanani na leswi a swi endliwa hi vamaseve wa yena swo n'wi tekela ehansi na ku nwa mabyalwa emahlweni ka yena na Piet.√√ (2)
- 3.17 Swi hi komba leswaku Ma'am Joyce a tshemba munghana wa yena Xilavi ku tlula nuna wa yena./ a a lava ku famba na munhu loyi a nga na mahanyelo ya fana na ya yena leswaku va ta ya endla timhaka ta vudlakuta swin'we.√√ (2)
- 3.18 Swi vula leswaku Ma'am Joyce a nga n'wi byeli hinkwato timhaka ta yena.√ (1)
- 3.19 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: A ndzi ta va ndzi vitanile mana wa Vukosi na Xilavi ndzi vulavula na vona hi matikhomelo ya vona yo biha, ndzi tlhela ndzi byela Xilavi a tlhelela ekaya.√√√ (3)
- (Amukela na man'wana mavonelo lama twalaka.) (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 35

XIYENGE XA C: SWIRUNGULWANA/SWIHUNGWANA

XA MUGANGA– SJ Malungana na KA Khosa

XIVUTISO XA 4

4.1 SWA ANTSWA NDZI PHULA BYI HOLA – SJ MALUNGANA

- 4.1.1 Exikolweni xa Tsandzeki/ehofisini ya nhloko ya xikolo Salani.√ (1)
- 4.1.2 A a ri nhloko ya xikolo.√ (1)
- 4.1.3 A a lava ku kuma ntiyiso wa swivilelo leswi a swi kumile swo huma eka vadyondzi va xinuna leswaku vadyondzisi van'wana va na vuxaka na vadyondzi va xisati.√√ (2)
- 4.1.4 U biwile hi xithongwana lexikulu./U titivarile kutani a yisiwa exibedhlele.√ (1)
- 4.1.5 A a lava ku tshinya mahanyelo yo biha ya vadyondzisi lava a va rhandzana na vana va xikolo.√√ (2)
- 4.1.6 ku vulavula mhaka ya ha ku humelela./D.√ (1)
- 4.1.7 A a vilerisiwa hi vadyondzisi lava a va rhandzana na vadyondzi va xisati leswi a swi ta endla ku vona va pfumala vo rhandzana na vona.√√ (2)
- 4.1.8 Ya hi paluxela munhu wa mahanyelo yo ka ya nga ri na nhlonipho eka varhangeri va yena./Munhu wo tikukumuxa loyi a tsandzekaka ku vona swihoxo swa yena.√√ (2)
- 4.1.9 I wa ku va vatswari va yena va n'wi byerile leswaku loko a nga pasi exikolweni u ta fanela ku tshika, kasi yena u lava ku dyondza a ya emahlweni.√√ (2)
- 4.1.10 Vito ra 'Tsandzeki' ri vula ku tsandzeka. Exikolweni lexi hi vona maendlelo ya kona ya ri na ku tsandzeka ku xi lawula, vadyondzisi a va landzeleli nawu, kasi na vadyondzi va kona a va hloniphi vadyondzisi va vona.√√ (2)
- 4.1.11 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: Ndzawulo ya Dyondzo yi fanele ku va tekela magoza ya vukarhi hi ku va hlongola entirhweni loko va onhela vadyondzi vumundzuku.√√ (2)
- (Amukela na yan'wana mavonelo.) (2)

4.2 KU FELA KONDLO – KA Khosa

- 4.2.1 Emutini wa Genge/EVleifontein.√ (1)
- 4.2.2 A a titirha√, eBasani.√ (2)
- 4.2.3 Bermuda a a ri munhu loyi a hanya hi vugevenga, hambu a khomiwa a nga tshiki ku yiva.√√ (2)
- 4.2.4 A a duvurile mininjhere wa mugodi, a tlhela a n'wi tekela dayimani.√√ (2)
- 4.2.5 U fambile hi milenge ku suka ePolokwane ku fika eLouis Trichardt.√ (1)
- 4.2.6 A nga hlwelangi ku jikela munghana wa yena, a n'wi lumbeta ku va a rhandzana na nsati wa yena Sophie, ku ve a lava ku pfuna yena hi ku n'wi lemukisa leswaku movha wa yiviwa.√√ (2)
- 4.2.7 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo ya yena. Xik.: Munhu u fanele ku dyondza munhu a n'wi tiva, kutani a hambana na yena loko mahanyelo ya yena ya nga ri kahle.√√ (2)
- (Amukela na tin'wana tidyondzo leti twisisekaka.) (2)
- 4.2.8 Ku fela kondlo swi vula ku va u lumbetiwa hi nandzu wo ka u nga wu endlangi. Xirungulwana xi vulavula hi xaka ra Genge leri lumbetiwaka vukhamba na ku rhandzana na nsati wa Genge leswi a swi nga ri swona.√√ (2)
- 4.2.9 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: A ta swi kota, hikuva a ta va a n'wi rivalerile endzhaku ka loko ntiyiso wu ta va wu humele erivaleni na yena a komberile ku khomeriwa.√√√

KUMBE

A nga ta swi kota, hikuva a swi olovi ku cinca mahanyelo ya munhu wo ka nga tshembi vanhu van'wana, hambiloko a komberile ku rivaleriwa.√√√

(Amukela na yan'wana mavonelo lama twalaka.) (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA C: 35

XIYENGE XA D: VUTLHOKOVETSERI-KG BALOYI

XIVUTISO XA 5

5.1 U NGA HLEKI – KG Baloyi

- 5.1.1 Hungu ra xitlhokovetselo lexi hileswaku swi hoxekile ku hleka munhu loyi a hlaseriweke hi vuvabyi byo tika hikuva a nga endlangi hi vomu naswona lava hlekaka a va xi tivi xiyimo xa vona hikwalaho na vona byi nga va khoma nkarhi wun'wana na wun'wana.√√√ (3)
- 5.1.2 U ondzile swinene lero a nga ha languteki.√√ (2)
- 5.1.3 Nkwe!√ (1)
- 5.1.4 tshinya/B.√ (1)
- 5.1.5 I ku tshikelela/ku tiyisisa leswaku va nga n'wi nyenyi kumbe ku n'wi kholela.√√ (2)
- 5.1.6 Nkarhi wu hi yimisa hi nenge wun'we.√ (1)
- 5.1.7 Xifaniso xa munhu loyi a nga kotiki ku yima a tiya, loyi a fambaka onge u lava ku wa.√√ (2)
- 5.1.8 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo ya yena. Xik.: Ndzi dyondza ku va na ntwelavusiwana eka vanhu lava nga na mavabyi yo tika.√√ (2)
- 5.1.9 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xik.: Xivulwa xo hetelela xi vulavula hi ku hela ka vutomi bya munhu, kasi na xitlhokovetselo xi fika emakumu hi ku tirhisa marito: 'Hi hetelela...'√√√ (3)
- (Amukela na swin'wana switsundzuxo leswi twalaka.) (3)

5.2 SORISA – KG Baloyi

- 5.2.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi munhu loyi a endlaka leswinene evanhwini kambe a nga tekeriwiki enhlokweni hi ku va a ri wa xiyimo xa le hansi laha a hlohloteriwaka leswaku a nga heli matimba hikuva vanhu a va swi koti ku khensa mintirho leyinene.√√√ (3)
- 5.2.2 Ku kombisa leswaku ku hava xivangelo xo n'wi sola, yena na mintirho ya yena leyinene.√√ (2)
- 5.2.3 Ku titwa ka ku hlundzuka/vilela.√√ (2)
- 5.2.4 Rito 'xiyimo' ri vula leswi munhu a nga xiswona/ ndlela leyi a xiximekaka hi yona evanhwini.√ (1)
- 5.2.5 Mutlhokovetseri u ringeta ku kombisa leswaku va nga n'wi endli leswaku a ehleketa ngopfu hi leswi va n'wi solaka/ a nga vileli ngopfu hi ku soriwa/a nga teli hi ku kanakana na ku kala a nga ha titshembi.√√ (2)
- 5.2.6 Hikuva marito lama siyiweke ya nga va ya nga amukeleki.√√ (2)
- 5.2.7 Hikuva u kongomisa eka Xikwembu/Yehovha.√√ (2)
- 5.2.8 Vumunhu byo endla leswinene a timiyelerile/byo pfumala vutikukumuxi.√ (1)
- 5.2.9 Sorisa i vito leri humaka eka 'sola' leswi vulaka ku ka u nga enerisiwi hi swo karhi. Eka xitlhokovetselo Sorisa u endla leswinene evanhwini kambe a va enerisiwi hi ku va va languta xiyimo xa yena.√√√ (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA D: 35
NTSENGO WA TIMARAKA: 70